

เจ้าพ่อทัพ: บทบาทของเจ้าพ่อทัพและประเพณี แห่งเจ้าพ่อทัพที่มีต่อชุมชน^๑

Submitted date: 17 July 2018

Revised date: 23 August 2018

Accepted date: 19 September 2018

แคทรียา อังทองกำเนิด^๒

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าพ่อทัพ ศาลเจ้าพ่อทัพ ประเพณีแห่งเจ้าพ่อทัพ และวิเคราะห์บทบาทของเจ้าพ่อทัพ และประเพณีแห่งเจ้าพ่อทัพที่มีต่อชุมชน ผลการศึกษาพบว่าเจ้าพ่อทัพเป็นเทพเจ้าที่คนในพื้นที่เชื่อว่าคอยปกป้องคุ้มครองให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข และในทุกปีจะมีการจัดประเพณีแห่งเจ้าพ่อทัพ เพื่อให้ผู้ที่เคารพศรัทธาเจ้าพ่อทัพได้เฝ้าชมบารมีและสักการะบูชาเจ้าพ่อทัพเพื่อความเป็นสิริมงคล ในด้านบทบาทหน้าที่เจ้าพ่อทัพ และประเพณีแห่งเจ้าพ่อทัพมีบทบาทต่อชุมชน ๔ ประการคือ บทบาทด้านการเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่คนในชุมชน บทบาทด้านการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน บทบาทด้านการสร้างความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน และบทบาทด้านการให้ความเพลิดเพลินใจแก่คนในชุมชน

คำสำคัญ: เจ้าพ่อทัพ, บทบาท, เทพเจ้า, ประเพณีแห่งเจ้าพ่อทัพ

---

^๑ งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ มหาวิทยาลัยเรศวร

^๒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Chao Pho Thap: The Roles of Chao Pho Thap and the Tradition of the Chao Pho Thap Procession for Local Communities³

Catthaleeya Aungthongkamnerd⁴

Abstract

The objectives of this study are to: 1) gather information about Chao Pho Thap, Chao Pho Thap Shrines and the Chao Pho Thap Procession; 2) investigate the roles of Chao Pho Thap and the tradition of the Chao Pho Thap procession for local communities.

Based on the findings, Chao Pho Thap is highly regarded by local people for his power in providing protection and bringing them prosperous lives. The procession is held annually to honor and pay homage to Chao Pho Thap. In terms of their roles, Chao Pho Thap and the Chao Pho Thap Procession play important roles for local communities in four functions: 1) providing local people with spiritual support; 2) controlling the behavior of local people; 3) enhancing social harmony; and 4) providing local people with a range of entertainment activities.

Keywords: Chao Pho Thap, roles, God, Chao Pho Thap Procession

---

³ This research was financially supported by the Naresuan University Research Fund (Fiscal Year 2017)

⁴ Assistant Professor Department of Linguistics, Folklore, Philosophy, and Religions, Faculty of Humanities, Naresuan University.

บทนำ

เจ้าพ่อทัฬหีเป็นเทพเจ้าที่ประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการโดยเฉพาะเขตพื้นที่ ตำบลลำโรงเหนือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ ตำบลลำโรง ตำบลลำโรงกลาง อำเภอ พระประแดง และพื้นที่ใกล้เคียงต่างให้ความเคารพนับถือกันเป็นอย่างมาก ชาวจีนที่ อาศัยอยู่ในตำบลลำโรงเหนือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ ร่วมกันสร้างศาลเจ้าพ่อทัฬหีขึ้น เนื่องจากเชื่อกันว่าเจ้าพ่อทัฬหีช่วยให้พวกเขามีฐานะร่ำรวยขึ้นจากการทำมาค้าขาย เจ้าพ่อทัฬหีมีอิทธิพลทางจิตใจต่อผู้คนในพื้นที่ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในด้านต่าง ๆ และ ในทุกปีจะมีการจัดประเพณีแห่เจ้าพ่อทัฬหีซึ่งเป็นประเพณีท้องถิ่นที่จัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ ให้ผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ และผู้ศรัทธาที่มาจากต่างพื้นที่ได้ร่วมขบวนแห่ หรือขบวนรมีของ เจ้าพ่อทัฬหีแห่ไปตามเส้นทางถนนสุขุมวิท และผ่านเข้าไปในซอยวัดท่าน้ำโรง ซอยสันติคาม ได้สักการะเพื่อความเป็นสิริมงคล

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยพบว่า การศึกษาวิจัยในเขตพื้นที่จังหวัด สมุทรปราการนั้น จะศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีมอญเป็นหลัก ตัวอย่างเช่น **พิธีรำผีเบื้องในงานศพของชาวมอญพระประแดง** (๒๕๔๑) ของสุรินทร์ ทั้บรอด **ทัศนคติของชาวมอญพระประแดงในการเล่นสะบ้าทอย** (๒๕๔๕) ของธวัชชัย บุญอุ้ม **พิธีรำผีถวายเจ้าพ่อเจ้าแม่ของชาวมอญที่บ้านเว้ชราว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ** (๒๕๔๖) ของปราณี วงษ์เทศ **การศึกษาเพลงมอญรำ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ** (๒๕๔๘) ของศรัญญา บุญลาโก **แนวทางการอนุรักษ์ และสืบสานประเพณีแห่งสังข์ ธงตะขาบของชาติพันธุ์มอญตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ** (๒๕๕๙) ของอัฐภิญญา ศรีทัฬหี ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ จังหวัดสมุทรปราการพบจำนวนไม่มากนักได้แก่ **การสำรวจเบื้องต้นศาลเจ้าจีนในตลาดปากน้ำจังหวัดสมุทรปราการ** (๒๕๕๐) ของแสงอรุณ กนกพงศ์ชัย นริศ วศินานนท์ และพัฒน์ น้อยแสงศรี **การตั้งถิ่นฐานและการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ในชุมชนบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ** (๒๕๕๕) ของ Lan Changlong

จากการทบทวนเอกสารดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ายังไม่มีการวิจัยใดที่ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าพ่อท้าว ทั้งที่เจ้าพ่อท้าวเป็นเทพเจ้าที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ อีกทั้งประเพณีแห่งเจ้าพ่อท้าวเป็นประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญของจังหวัดสมุทรปราการ ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับเจ้าพ่อท้าวเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าพ่อท้าว ศาลเจ้าพ่อท้าว ประเพณีแห่งเจ้าพ่อท้าว และวิเคราะห์บทบาทของเจ้าพ่อท้าว และประเพณีแห่งเจ้าพ่อท้าวที่มีต่อชุมชน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าพ่อท้าว ศาลเจ้าพ่อท้าว ประเพณีแห่งเจ้าพ่อท้าว และวิเคราะห์บทบาทของเจ้าพ่อท้าว และประเพณีแห่งเจ้าพ่อท้าวที่มีต่อชุมชน

ขอบเขตในการวิจัย

๑. ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเจ้าพ่อท้าว และประวัติศาลเจ้าพ่อท้าว ในการวิจัยครั้งนี้จะกล่าวถึงเฉพาะศาลเจ้าพ่อท้าวแห่งเดิมเท่านั้น

๒. ช่วงระยะเวลาการเก็บข้อมูลเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๐ ถึง ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๑

๓. ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีแห่งเจ้าพ่อท้าว เป็นการเข้าร่วมสังเกตการณ์ ประเพณีแห่งเจ้าพ่อท้าวประจำปี ๒๕๖๑ เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. งานวิจัยนี้ผ่านการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ดังนั้นหากผู้ให้สัมภาษณ์ท่านใดไม่ยินยอมเปิดเผยตัวตน ผู้วิจัยจะไม่เปิดเผยรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยดังกล่าว ซึ่งในบทความนี้มีผู้ให้สัมภาษณ์ที่ไม่สมัครใจเปิดเผยตัวตนเพียงหนึ่งท่าน ผู้วิจัยจะใช้คำเรียกแทนผู้ให้สัมภาษณ์ท่านนี้ว่า วิทยาการ

๒. เนื่องจากปัจจุบันมีศาลเจ้าพ่อท้าว ๒ แห่ง คือศาลเจ้าพ่อท้าว และศาลเจ้าพ่อท้าวที่สร้างขึ้นใหม่ เพื่อไม่ให้สับสนในงานวิจัยนี้จะใช้คำว่าศาลเจ้าพ่อท้าว/ศาลเจ้าพ่อท้าวแห่งเดิม หมายถึงศาลเจ้าพ่อท้าว และศาลเจ้าพ่อท้าวแห่งใหม่/ศาลสาขา หมายถึง ศาลเจ้าพ่อท้าวที่สร้างขึ้นใหม่

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

วิลเลียม บาสคอม (William Bascom) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ ๔ ประการของคติชนในบทความ “Four Functions of Folklore” ดังนี้

ประการแรกใช้อธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรม
ประการที่สอง ทำหน้าที่ให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า
ประการที่สาม รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม
ประการที่สี่ ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล

(Nathalang, 2014, p. 362-363)

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยนำแนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชนทั้ง ๔ ประการของบาสคอมมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์บทบาทของเจ้าพ่อท้าวและประเพณีแห่งเจ้าพ่อท้าวที่มีต่อชุมชนโดยจำแนกได้ ๔ บทบาทดังนี้ บทบาทด้านการเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่คนในชุมชน บทบาทด้านการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน บทบาทด้านการสร้างความสามัคคีในชุมชน และบทบาทด้านการให้ความเพลิดเพลินใจแก่คนในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าพ่อท้าว ศาลเจ้าพ่อท้าว และวิเคราะห์บทบาทของเจ้าพ่อท้าวที่มีต่อชุมชน โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑. ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. สัมภาษณ์ เก็บข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork) และเข้าร่วมสังเกตการณ์ประเพณีแห่งเจ้าพ่อท้าวประจำปี ๒๕๖๑

๓. วิเคราะห์ข้อมูล สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ประวัติความเป็นมาของเจ้าพ่อท้าว

จากการรวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมาของเจ้าพ่อท้าวพบตำนานเจ้าพ่อท้าวที่รวบรวมเผยแพร่ไว้ในเว็บไซต์ และคำบอกเล่าของผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณศาลเจ้าพ่อท้าว ๓ ส่วนดังนี้

ส่วนแรก กล่าวถึงเจ้าพ่อท้าวว่า เมื่อประมาณร้อยกว่าปีมาแล้ว ในสมัยนั้นประชาชนยังใช้เรือเป็นยานพาหนะในการเดินทางค้าขาย เกิดมีน้ำวนบริเวณที่ตั้งศาลเจ้าพ่อท้าว ชาวเรือพบแผ่นไม้คล้ายป้ายดวงวิญญาณลอยอยู่ เชื่อกันว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาศัยอยู่ จึงอัญเชิญแผ่นไม้ดังกล่าวขึ้นบนฝั่ง และสร้างศาลไว้ ในเวลาต่อมาจึงได้สร้างรูปองค์เจ้าพ่อท้าวไว้ในศาลเพื่อปกป้องคุ้มครองประชาชน และหลายครั้งได้เคยมีการเสี่ยงทายเพื่อย้ายศาลเจ้าพ่อท้าว ผลการเสี่ยงทายปรากฏว่าเจ้าพ่อท้าวมีความประสงค์จะสถิตอยู่ ณ ศาลเจ้าเดิมจนถึงปัจจุบัน (Anonymous, 2017)

ส่วนที่สอง กล่าวถึงเจ้าพ่อท้าวว่า องค์เจ้าพ่อท้าวลอยน้ำมายังบริเวณริมคลองสำโรง ด้วยบารมีและความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เจ้าพ่อท้าว ชาวบ้านจึงอัญเชิญเจ้าพ่อท้าวมาประทับ ณ ศาลเจ้าพ่อท้าวที่ชาวบ้านได้สร้างขึ้น ผู้คนที่เดินทางผ่านไปมาทางน้ำหน้าศาลเจ้าพ่อท้าวจะต้องกราบไหว้ขอพรให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อท้าวว่า มีคนในเรือชนข้าวต่างมีนเมาด้วยฤทธิ์สุรา พูดและแสดงกริยาไม่เคารพต่อองค์เจ้าพ่อท้าว เมื่อผ่านหน้าศาลเจ้าพ่อท้าว ทันใดนั้นเรือก็ไม่สามารถแล่นผ่านไปได้ เกิดกระแสน้ำวน ทั้งนายท้ายเรือและลูกเรือช่วยกันบังคับเรืออย่างไรก็ไม่สามารถเดินทางต่อไปได้ อีกทั้งต่างยังเห็นจระเข้มาขวางคลองไม่ให้เรือผ่านไปได้ คนในเรือตกใจและได้ขอขมาต่อเจ้าพ่อท้าว กราบไหว้เจ้าพ่อท้าวเช่นเดียวกับชาวเรือคนอื่นที่ผ่านมา เรือชนข้าวจึงสามารถแล่นผ่านไปได้ และจากเหตุการณ์ดังกล่าว จึงไม่มีใครกล้าแสดงกริยาที่ไม่เหมาะสมเมื่อเดินทางผ่านหน้าศาลเจ้าพ่อท้าว (Anonymous, 2017)

ภาพที่ ๑ แผ่นไม้คล้ายป้ายดวงวิญญาณที่ลอยน้ำมา ปัจจุบันยังตั้งอยู่ข้างรูปเคารพ
เจ้าพ่อท้าว ป้ายไม้ดังกล่าวมีลักษณะรูปทรงคล้ายใบเสมา สันนิษฐานว่าน่าจะ
เป็นไม้เจวีต บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๖๑

ส่วนสำนวนที่สาม วิทยากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้แต่ดั้งเดิมเล่าให้ฟังว่า ในรุ่นพ่อ
รุ่นแม่ (บิดาของวิทยากรเสียชีวิตอายุ ๙๒ ปีในปีพ.ศ. ๒๕๕๒ หากคำนวณจากอายุบิดา
ของผู้ให้ข้อมูลสันนิษฐานได้ว่าเจ้าพ่อท้าวน่าจะมียุมากกว่า ๑๐๐ ปี) เป็นศาลเพียงตา
ภายในมีไม้เจวีตสีดำอยู่ข้างใน แต่ในสมัยของวิทยากร (อายุประมาณ ๖๗ ปี) เมื่อเกิดมา
จำความได้ก็เห็นเป็นศาลไม้แล้ว ทั้งยังเล่าเกี่ยวกับเจ้าพ่อท้าวว่า เจ้าพ่อท้าว นั้นเป็นทหาร
มีเชื้อสายมอญปนจีน เดินทางมารบและเสียชีวิตในบริเวณดังกล่าวจึงสร้างศาลไว้
ต่อมามีกลุ่มชาวจีนที่ประสบความสำเร็จในการค้าขายร่วมกันสร้างศาลเจ้าพ่อท้าว และ
รูปเคารพเจ้าพ่อท้าวตั้งที่เห็นในปัจจุบัน (key informant, personal interview, 2017,
January 30)

ภาพที่ ๒ รูปเคารพเจ้าพ่อท้าว บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๖๑

จากเรื่องเล่าทั้งสามสำนวนเห็นได้ว่าสำนวนที่หนึ่งและสำนวนที่สองนั้นปรากฏอนุภาควิัตถุลอยน้ำเช่นเดียวกัน สิ่งที่แตกต่างกันคือ สำนวนแรกกล่าวถึงวิัตถุที่ลอยน้ำมาขึ้นเป็นแผ่นไม้คล้ายป้ายดวงวิญญาน ส่วนสำนวนที่สองเป็นองค์เจ้าพ่อท้าว และทั้งสองสำนวนกล่าวตรงกันเกี่ยวกับการอัญเชิญวิัตถุที่ลอยน้ำขึ้นมานบถและสร้างศาลให้ ส่วนสำนวนที่สามนี้มีความแตกต่างจากสองสำนวนแรก เพราะวิทยากรไม่ได้กล่าวถึงอนุภาควิัตถุลอยน้ำ แต่กล่าวถึงเจ้าพ่อท้าวว่าเป็นทหารที่มารบและเสียชีวิตในบริเวณดังกล่าว และแสดงชาติพันธุ์ของกลุ่มชนของวิทยากรเข้าไปในเรื่องเล่า เนื่องจากวิทยากรเป็นคนไทยเชื้อสายมอญ เมื่อเล่าเรื่องเกี่ยวกับเจ้าพ่อท้าวจึงได้กล่าวถึงเชื้อสายของเจ้าพ่อท้าวว่ามีเชื้อสายมอญปนจีน ซึ่งเป็นการผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างชนสองกลุ่มคือกลุ่มชาวจีนและชาวมอญ

อีกทั้งจากข้อมูลประวัติความเป็นมาของเจ้าพ่อท้าวที่วิทยากรให้ข้อมูลว่าแต่เดิมนั้นจะเป็นรูปเคารพเจ้าพ่อท้าวอยู่ในปัจจุบันนั้น เป็นเจิวัดที่ตั้งอยู่ในศาลพระภูมิที่คนในพื้นที่ตั้งแต่ดั้งเดิมให้ความเคารพนับถือ ซึ่งไม่เจิวัดดังกล่าวยังคงวางอยู่ใกล้กับรูปเคารพเจ้าพ่อท้าว และจากการเดินสำรวจบริเวณต้นโพธิ์หน้าศาลเจ้า

ยังพบหน้าจั่วและกองไม้ซึ่งรื้อจากศาลเจ้าเดิมวางอยู่ สันนิษฐานว่า แต่เดิมเจ้าพ่อท้าว เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนในพื้นที่ให้ความเคารพนับถือ ต่อมาเมื่อมีชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐาน และประกอบอาชีพค้าขายจนประสบความสำเร็จก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธาให้ความเคารพนับถือ จึงสร้างรูปเคารพและศาลเจ้าแบบจีนขึ้นเช่นเดียวกับศาลเจ้าจีนในที่อื่น ๆ ดังที่ สุรสิทธิ์ อมรรวณิษศักดิ์ (Amornwanitsak, 2018, p. 62) กล่าวถึงการนับถือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำท้องถิ่น ของไทยตั้งแต่ดั้งเดิมของชาวจีนที่อพยพเข้ามาอาศัย อยู่ในประเทศไทย ซึ่งปรากฏหลักฐานในภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถ วัดสุวรรณารามราชวรวิหาร เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เขียนภาพพ่อลูก ชาวจีนพายเรือผ่านศาลพระภูมิของไทยแล้วทำความเคารพสิ่งศักดิ์ในศาลความว่า

คนไทยและคนจีนต่างมีความเชื่อในเรื่องผี เรื่องวิญญาณ เทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหมือนกัน ดังนั้นเมื่อชาวจีนอพยพเข้ามา อยู่ในประเทศไทย การกราบไหว้ขอพรจากผี วิญญาณ เทวดาหรือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ชาวจีน ในฐานะผู้อพยพเข้ามาอยู่ใหม่พึงกระทำ เพราะเชื่อว่าผี วิญญาณ เทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้สามารถประทานความร่มเย็นเป็นสุข การงานก้าวหน้าให้กับพวกเขาเหล่านั้นเอง ตัวอย่างที่ประจักษ์ชัดคือ จิตรกรรมฝาผนัง ภายในพระอุโบสถวัดสุวรรณารามราชวรวิหาร แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นวัดเก่า สมัยปลายกรุงศรีอยุธยา ตอนหนึ่งมีการเขียนภาพเล่าเรื่อง พ่อลูกชาวจีนคู่หนึ่งกำลังพายเรือผ่านศาลเทพารักษ์ซึ่งเชื่อว่า เป็นศาลเจ้าพ่อหรือศาลพระภูมิในคติความเชื่อของคนไทย ตัวศาล ทำจากไม้ รูปแบบศาลาทรงไทย ภายในมีเทวรูปที่เป็นเจ็ดตั้งอยู่ ตรงกลาง เด็กน้อยที่กำลังนั่งอยู่ตอนบนของเรือได้พนมมือ เหนือศีรษะทำการเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งภาพนี้ได้สะท้อนถึง ความเชื่อของชาวจีนโพ้นทะเลในไทยที่บูชาเทพารักษ์สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ของไทยได้เป็นอย่างดี

สถานที่ตั้งและสภาพแวดล้อมบริเวณศาลเจ้าพ่อท้าว

ศาลเจ้าพ่อท้าวตั้งอยู่บริเวณริมคลองสำโรง แต่เดิมคลองสำโรงเป็นเส้นทาง การคมนาคมที่สำคัญในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อครั้งที่ยกทัพไปตีเขมรโดยใช้เส้นทางนี้ ตั้งหลักฐานที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาได้กล่าวถึงคลอง สำโรงแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่วัดสำโรงเหนือ ตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง ไปทางทิศตะวันออกเลียบบถนนปู่เจ้าสมิงพราย ถนนเทพารักษ์ผ่านอำเภอเมือง สมุทรปราการ ในพื้นที่ตำบลสำโรงเหนือ ตำบลบางเมือง อำเภอบางพลีและอำเภอบางบ่อ ไปบรรจบกับแม่น้ำบางปะกงที่ตำบลท่าสะอ้าน อำเภอบางปะกง จังหวัด ฉะเชิงเทรา เป็นคลองสายหลักที่มีคลองแยกออกไปอีกหลายสาขา (Miklinhom, 2000, p. 10)

ในอดีตการคมนาคมของชาวบ้านในสำโรงสัญจรไปมาทางเรือเป็นหลัก คลองสำโรงมีความสำคัญต่อชีวิตของผู้คนในชุมชนสำโรงอย่างมาก เนื่องจากเป็นคลอง ที่สามารถไหลออกแม่น้ำเจ้าพระยาได้ คลองสำโรงจึงเป็นเส้นทางสำคัญที่ชาวบ้าน ใช้สัญจรและขนส่งสินค้าระหว่างสำโรง บางพลี บางบ่อ อีกทั้งในอดีตนั้นคลองสำโรง ยังมีเรือเอี้ยมจิ้น (เรือบรรทุกข้าวสาร) จำนวนมากขนส่งข้าวสารจากบางบ่อ บางพลี สำโรง ผ่านประตูน้ำสำโรง ผ่านคลองมหาวงษ์ (ปากคลองสำโรง) ไปออกแม่น้ำ เจ้าพระยา เพื่อส่งไปขายที่ท่าเรือกรุงเทพฯ (Petchbodee, 1999, p. 1)

เรือที่จะเดินทางผ่านออกไปยังแม่น้ำเจ้าพระยา จะต้องผ่านหน้าศาลเจ้าพ่อท้าว ซึ่งตั้งอยู่บริเวณริมคลองสำโรง ซึ่งตรงกับคำบอกเล่าของชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ แต่ดั้งเดิมเล่าว่า “เรือแข่งพระประแดงต้องมาไหว้พ่อปู่ตลอด คลองเส้นนี้เป็นทางสัญจร ไปมา เรือบรรทุกหิน เรือมาต เรือล่องจิ้น ผ่านเข้ามาในช่วงน้ำขึ้น” (Khunnasombat, personal interview, 2018, February 2) แต่ปัจจุบันเส้นทางการคมนาคมเปลี่ยนแปลง ไปจากอดีต ผู้คนหันมาใช้รถยนต์แทนการเดินทางด้วยเรือ อีกทั้งปัจจุบันมีประตูละบายน้ำ กั้นเส้นทางคลองสำโรงทำให้เรือไม่สามารถสัญจรผ่านไปได้ดังเช่นอดีต

ภาพที่ ๓ สภาพลำคลองสำโรงหน้าศาลเจ้าพ่อท้าวในปัจจุบันไม่ได้ใช้เป็นเส้นทาง
การคมนาคมเช่นในอดีต บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

ภาพที่ ๔ ประตูปะบายน้ำกั้นเส้นทางคลองสำโรงทำให้ไม่สามารถใช้เส้นทางเดินเรือ
จากบางบ่อ บางพลี ไปออกแม่น้ำเจ้าพระยาเช่นในอดีต บันทึกภาพเมื่อวันที่
๒๑ มกราคม ๒๕๖๑

ดังนั้นการเดินทางมาศาลเจ้าพ่อท้าวจึงสามารถมาได้เพียงเส้นทางเดียวเท่านั้น คือทางบก แต่เนื่องจากศาลเจ้าพ่อท้าวตั้งอยู่ในซอยแคบ ๆ เชื่อมกับบริเวณวัดมหาวันซ์ รถยนต์จึงไม่สามารถผ่านเข้าออกได้ ผู้ที่จะเข้ามาศาลเจ้าพ่อท้าวจึงต้องเดิน ใช้รถ จักรยาน หรือรถจักรยานยนต์เท่านั้น

ภาพที่ ๕ บริเวณซอยทางเข้าศาลเจ้าพ่อท้าวที่ถูกขนาบด้วยโรงงานทั้งสองด้าน บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๑

ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์วิทยากรที่อาศัยอยู่บริเวณศาลเจ้าพ่อท้าวเพิ่มเติมทราบว่าพื้นที่บริเวณที่ตั้งศาลเจ้าพ่อท้าวแต่เดิมนั้นเป็นท้องร่องสวน มีมะพร้าว หนาก กกล้วย และปาล์ม ในลำคลองสำโรงร่องสวนมีปลา มีกุ้งอุดมสมบูรณ์ (Key Informant, personal interview, 2017, January 30) แต่ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไป พื้นที่ร่องสวนเปลี่ยนเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่ปลูกเป็นบ้านเช่า ให้ผู้ทำงานบริเวณนี้อาศัยเช่าอยู่ และในช่วงเวลาที่เข้าไปเก็บข้อมูลนั้น (ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๑) มีการรื้อบ้านเช่าที่ตั้งอยู่ในบริเวณดังกล่าวออก แต่จากการสอบถามจากชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นก็ไม่ได้ข้อมูลที่แน่ชัดว่าจะปรับเปลี่ยนพื้นที่ไปทำอะไร

ประวัติความเป็นมาและสภาพศาลเจ้าพ่อท้าว

แต่เดิมศาลเจ้าพ่อท้าวเป็นศาลเพียงตาเสาต้นเดียว วางไม้เจริ็ดสีดำไว้ภายใน หลังจากนั้นมีการสร้างเป็นศาลไม้ขึ้นมาแทนที่ และต่อมามีกลุ่มชาวจีนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สำโรงที่นับถือเจ้าพ่อท้าวได้ร่วมกันสร้างศาลเจ้าพ่อท้าวขึ้น และสร้างรูปเคารพเจ้าพ่อท้าวขึ้นมาแทนไม้เจริ็ดเดิม ดังความที่วิทยากรกล่าวถึงสภาพศาลไม้ก่อนเป็นศาลเจ้าแบบจีนว่า “จำความได้เกิดมาเห็นเป็นศาลไม้ มีก่อนป่าเกิด เหมือนบ้านมี ๒ ชั้นด้านข้างมีลูกทรงไม้ มีโต๊ะและไม้เจริ็ดตั้งอยู่” (Key Informant, personal interview, 2017, January 30)

ภาพที่ ๖ สภาพบริเวณหน้าศาลเจ้าพ่อท้าว บรรยากาศร่มรื่นด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๑

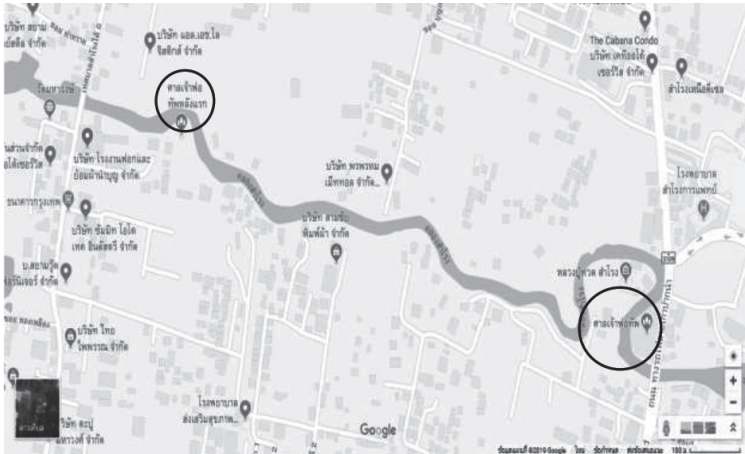

ภาพที่ ๗ สภาพภายในศาลเจ้าพ่อท้าว บันทึกรูปเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๑

ศาลเจ้าพ่อท้าวมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก บรรยากาศเงียบสงบร่มรื่น ด้านหน้าบริเวณติดริมคลองสำโรง เป็นที่ตั้งของแท่นโห่ฟ้าดินอยู่ด้านหน้า เมื่อเดินเข้าไปภายในศาลจะพบแท่นวางผลไม้และสิ่งของที่ผู้มีศรัทธานำไปถวาย ถัดจากแท่นวางผลไม้และเครื่องบูชาเป็นแท่นวางกระถางธูปจำนวน ๕ ใบ กระถางธูปใบใหญ่สุดตั้งอยู่ตรงกลางเป็นกระถางธูปของเจ้าพ่อท้าว ถัดจากแท่นวางกระถางธูปเป็นที่ตั้งของรูปเคารพเจ้าพ่อท้าว ซึ่งตั้งอยู่ด้านในบานเลื่อนกระจก ซึ่งภายในมีเจ้าพ่อท้าว ไม้เจวีต และเครื่องบูชาต่าง ๆ ภายในศาลเจ้านอกจากจะมีรูปเคารพเจ้าพ่อท้าว และแผ่นไม้เจวีตแล้ว ยังมีตู้เจียะ ฮกลกซิว เจ้าแม่กวนอิม และจระเข้ซึ่งถือเป็นพาหนะของเจ้าพ่อท้าวตั้งอยู่

เนื่องจากบริเวณทางเข้าศาลเจ้าพ่อท้าวมีขนาดแคบ รถยนต์ไม่สามารถเดินทางเข้าไปถึงได้ คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อท้าวมีความเห็นว่า ควรย้ายศาลเจ้าพ่อท้าวไปอยู่ที่แห่งใหม่ จึงทำพิธีเสี่ยงทายขออนุญาตเจ้าพ่อท้าว แต่ผลปรากฏว่าเจ้าพ่อท้าวไม่ประสงค์จะให้ย้ายศาล ต่อมาในปี.ศ. ๒๕๔๘ คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อท้าวได้จัดทำที่ดินบริเวณริมถนนรอร่างเก่าซึ่งมีพื้นที่ติดกับริมคลองสำโรง จึงทำพิธีเสี่ยงทายอีกครั้งเพื่อขออนุญาตย้ายศาลเจ้าพ่อท้าวไปที่แห่งใหม่แต่ผลปรากฏว่าเจ้าพ่อท้าวไม่อนุญาต คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อท้าวจึงเสี่ยงทายอีกครั้งเพื่อขออนุญาตสร้างศาลสาขาขึ้นในที่แห่งใหม่แทนผลเสี่ยงทายปรากฏว่าเจ้าพ่ออนุญาต คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อท้าวจึงสร้างศาล

สาขาขึ้นบริเวณริมถนนทางรถไฟเก่าซึ่งมีพื้นที่ติดกับริมคลองสำโรงดังที่เห็นกันในปัจจุบัน (Anonymous, 2017)

ภาพที่ ๘ แผนที่ที่ตั้งศาลเจ้าพ่อท้าว และศาลสาขาสำโรง จากแผนที่จะเห็นได้ว่าศาลสาขาสำโรงที่สร้างขึ้นใหม่นั้นตั้งอยู่ริมคลองสำโรงเป็นคลองสายเดียวกับบริเวณที่ตั้งศาลเจ้าพ่อท้าว และอีกด้านหนึ่งติดกับริมถนนทางรถไฟสายเก่า

ที่มา: <https://www.google.co.th/maps/@13.650973,100.5880223,17z>

ประเพณีแห่เจ้าพ่อท้าว

ประเพณีแห่เจ้าพ่อท้าวเป็นประเพณีที่ชาวจีนในพื้นที่สำโรงจัดขึ้นเพื่อฉลองขอบคุณเจ้าพ่อท้าวตามธรรมเนียมของชาวจีนที่ถือปฏิบัติมาแต่โบราณที่จะต้องจัดงานฉลองเพื่อขอบคุณเทพเจ้าในเรื่องต่าง ๆ ดังที่ Petchbodee (1999, p. 2) ได้กล่าวถึงความหมายของประเพณีแห่เจ้าพ่อท้าวไว้ว่า

ประเพณีงานฉลองเจ้าพ่อท้าวเกิดขึ้นอย่างไร ตั้งแต่สมัยโบราณกาลของประเทศจีน ไม่ว่าจะเป็นชุมชนใหญ่หรือเล็ก จะมีประเพณีนิยมฉลองขอบคุณเจ้า (คนจีนเรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า “เจ้า” เช่น เจ้าพ่อท้าว เป็นต้น) ขอบคุณที่ท่านได้ช่วยปกป้องรักษาคุ้มครองให้แก่เขาและชุมชนของพวกเขาได้อยู่อย่างมีความสุข มีความเจริญรุ่งเรือง เป็นต้น ซึ่งก็กำหนดเวลาาก่อนสิ้นปีจีน เพราะฉะนั้น

ถ้าพูดให้เต็มคำก็คือ ที่นั่งงานฉลองขอบคุณเจ้าพ่อทัพนั่นเอง

ประเพณีแห่เจ้าพ่อทัพเป็นประเพณีท้องถิ่นของชาวจีนที่จัดขึ้นทุกปี โดยกำหนดวันจัดงานแห่เจ้าพ่อทัพในช่วงราวปลายเดือนมกราคมถึงต้นเดือนเดือนกุมภาพันธ์ (Miklinhom, 2000, p. 138) ซึ่งแต่เดิมมีการจัดงานเฉลิมฉลองเป็นระยะเวลา ๓ วัน ๓ คืน (Miklinhom, 2000, p. 139) แต่ในปัจจุบันเปลี่ยนมาจัดงานเฉลิมฉลองเป็นระยะเวลา ๕ วัน ซึ่งในปีนี้ประเพณีแห่เจ้าพ่อทัพจัดขึ้นในช่วงระหว่างวันที่ ๒๘ มกราคมถึง ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ โดยในช่วงเวลาก่อนจัดงานจะมีการติดป้ายไวนิลขนาดใหญ่ตามอาคารที่ตั้งอยู่ริมถนนสุขุมวิทและติดป้ายไวนิลตามเสาไฟบริเวณริมถนนสุขุมวิทเพื่อแจ้งวันในการจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อทัพให้ประชาชนที่สัญจรไปมาได้ทราบ

ในช่วงเช้ามีด จะอัญเชิญเจ้าพ่อทัพจากศาลเจ้าพ่อทัพขึ้นประทับเกี้ยว ขณะเดินแห่องค์เจ้าพ่อทัพออกมาจากซอยศาลเจ้าพ่อทัพ มีการตีฆ้อง^๔ และจุดประทัดตลอดทาง เมื่อมาถึงหน้าปากซอยก็จะมีการอัญเชิญรูปเคารพเจ้าพ่อทัพขึ้นประทับบนรถที่จอดรออยู่บริเวณหน้าปากซอย และแห่เจ้าพ่อทัพมาตามทางจนถึงหน้าโรงเรียนวัดมหาวงษ์ แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าซอยชุมชนวัดมหาวงษ์ หมู่ ๗ ตำบลสำโรงกลาง มาออกที่ปากซอยร่วมพัฒนา ๑ เข้าถนนปู่เจ้าสมิงพราย แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าถนนสุขุมวิทมาตามทางจนถึงศาลเจ้าพ่อทัพแห่งใหม่^๕

จากที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ประเพณีแห่เจ้าพ่อทัพ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑ ตั้งแต่ช่วงเช้ามีดจนถึงกลางคืนพบว่า ผู้คนให้ความเคารพศรัทธาเจ้าพ่อทัพเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากในเวลาเช้ามีดเมื่อเริ่มอัญเชิญรูปเคารพเจ้าพ่อทัพออกจากศาลเจ้าพ่อทัพเดิมไปยังศาลเจ้าพ่อทัพแห่งใหม่ ชาวบ้านตลอดสองข้างทางต่างตั้งโต๊ะบูชาอรุบเจ้าพ่อทัพ เมื่อรถอัญเชิญเจ้าพ่อทัพผ่านมายังหน้าบ้านของตัวเอง ชาวบ้านจะจุดธูปเทียน ถวายพวงมาลัยดอกดาวเรือง ถวายเงิน และจุดประทัดเพื่อความเป็นสิริมงคล

^๔ เครื่องตีชนิดหนึ่ง ลักษณะคล้ายฆ้อง

^๕ ศาลเจ้าพ่อทัพแห่งใหม่ เป็นศาลสาขาที่สร้างขึ้นใหม่ ซึ่งด้านหนึ่งอยู่ติดริมคลองสำโรง คลองเส้นเดียวกับที่ตั้งศาลเจ้าพ่อทัพแห่งเดิม ส่วนอีกด้านหนึ่งตั้งอยู่ติดริมถนนทางรถไฟสายเก่า

ภาพที่ ๙ โต๊ะบูชาที่ชาวบ้านตลอดสองข้างทางตั้งไว้รอรับเจ้าพ่อทัพเมื่อผ่านหน้าบ้าน
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

ภาพที่ ๑๐ ผู้ศรัทธามารอรับองค์เจ้าพ่อทัพเมื่อมาถึงศาลสาขาในเวลาเช้า
บันทึกภาพ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

อีกทั้งจะเห็นได้ว่าการจัดขบวนแห่เจ้าพ่อท้าวในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต แต่เดิมขบวนแห่เจ้าพ่อท้าวจะประกอบด้วยวงดุริยางค์ของนักเรียนมัธยมวัดท่านสำโรง ขบวนธงทิว ขบวนโคมไฟ ขบวนป้ายต่าง ๆ ขบวนเอ็งกอก ขบวนสิงโต ขบวนทรงเจ้าและศิษยานุศิษย์ ขบวนการแสดงของนักเรียน และมีชาวจีนจากจังหวัดอื่นส่งขบวนเข้าร่วม รถแห่เจ้าพ่อท้าว รถกระถางธูปจากศาลปู่เฒ่าคงและอำมา (Miklinhom, 2000, p. 138) แต่ในปัจจุบันเพิ่มรถขบวนแห่หลวงปู่ทวดให้ผู้คนได้สักการะบูชาเพื่อความเป็นสิริมงคลด้วย เนื่องจากศาลสาขานอกจากจะมีเจ้าพ่อท้าวเป็นที่เคารพบูชาของผู้คนที่มากราบไหว้แล้ว ยังมีองค์หลวงปู่ทวดขนาดใหญ่อยู่ในศาลสาขาด้วย อีกทั้งนอกจากจะมีชาวไทยเชื้อสายจีนแล้ว ยังมีขบวนของชาวเหนือ ชาวใต้ ชาวมอญ ร่วมขบวนด้วย ส่วนขบวนทรงเจ้าปัจจุบันไม่ปรากฏในขบวน

ในช่วงเวลากลางคืนมีการจัดมหรสพถวายเจ้าพ่อท้าว เช่น การแสดงเชิดมังกร การแสดงเชิดสิงโต การแสดงงิ้ว การแสดงเอ็งกอก เป็นต้น เท่าที่สังเกตพบว่ามีประชาชนมาร่วมชมการแสดงกันอย่างคับคั่ง ซึ่งการแสดงมหรสพในช่วงเวลากลางคืนสร้างความสนุกสนานตื่นตาตื่นใจให้แก่ผู้มาร่วมงานอย่างมาก

ภาพที่ ๑๒ ขบวนมังกรเงินมังกรทองในขบวนแห่เจ้าพ่อท้าว
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

ภาพที่ ๑๓ การแสดงมังกร บันทึกรูปภาพเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

บทบาทของเจ้าพ่อท้าว และประเพณีแห่งเจ้าพ่อท้าวที่มีต่อชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลเอกสาร สัมภาษณ์ และเข้าร่วมสังเกตการณ์ในงาน ประเพณีแห่งเจ้าพ่อท้าว สามารถสรุปบทบาทของเจ้าพ่อท้าวและประเพณีแห่งเจ้าพ่อท้าวที่มีต่อชุมชนได้ ๔ ประการคือ บทบาทด้านการเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่คนในชุมชน บทบาทด้านการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน บทบาทด้านการสร้างความสามัคคีสมานสามัคคีในชุมชน และบทบาทด้านการให้ความเพลิดเพลินใจแก่คนในชุมชน

๑. บทบาทด้านการเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่คนในชุมชน

เจ้าพ่อท้าวมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่คนในชุมชน ทั้งผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการและต่างพื้นที่ เมื่อใครมีเรื่องทุกข์ร้อนใจใด ๆ ก็จะมาขอพรให้เจ้าพ่อท้าวช่วยเหลือ ดังที่ Petchbodee (1999, p. 3) กล่าวถึงเจ้าพ่อท้าวว่า “ศูนย์รวมใจของชาวสำโรงนั้นอยู่ที่เจ้าพ่อท้าว ซึ่งคนจีนก็เรียกตามภาษาจีนว่า ‘ปึงเท้ากง’ เช่นกัน ซึ่งเจ้าพ่อท้าวนั้นชาวสำโรงถือว่าท่านศักดิ์สิทธิ์มาก และเป็นที่เคารพสักการะของชาวสำโรงเป็นอย่างสูง”

จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้คนมาขอพรจากเจ้าพ่อท้าวในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ขอให้ปกป้องคุ้มครองทั้งตัวเองและครอบครัวให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ขอให้ปลอดภัยจากภยันตรายต่าง ๆ ขอให้ค้าขายดี กิจการเจริญรุ่งเรือง ขอให้ขายที่ดินได้ ขอบุตร

ขอให้มีสุขภาพแข็งแรงหรือหายเจ็บป่วยจากโรคที่เผชิญอยู่ ขอโชคลาภ ขอเรื่อง
การทำงาน ตัวอย่างเช่น

- ขอพรเกี่ยวกับการค้าขาย

เจ้าพ่อท้าวนั้นมีชื่อเสียงในเรื่องการช่วยเหลือพ่อค้าแม่ค้าในเรื่องการค้า
ขายมาตั้งแต่อดีต ดังจะเห็นได้จากชาวจีนในตำบลสำโรงเหนือที่ร่วมกันสร้างศาลเจ้า
พ่อท้าวขึ้นเนื่องจากเชื่อกันว่าเจ้าพ่อท้าวบันดาลให้พวกเขาประสบความสำเร็จในการ
ประกอบอาชีพ คุณณรงค์ศักดิ์ แต่กิจพัฒนา อายุ ๕๘ ปี ประกอบอาชีพค้าขาย และ
เป็นคนในพื้นที่สำโรงตั้งแต่กำเนิดได้เล่าถึงเรื่องราวเมื่อครั้งรุ่นพ่อ และอ้างว่า “รุ่น
พ่อ รุ่นอากง เมื่อพายเรือผ่านศาลเจ้าพ่อท้าวจะขอพรให้ขายดี คนที่ทำการค้าจะต้องมา
ไหว้เจ้าพ่อท้าว” (Taekitpatthna, personal interview, 2018, January 27) ซึ่งพ่อค้า
แม่ค้าเจ้าของกิจการในปัจจุบันก็ยังคงมีความเชื่อเช่นในอดีต ดังเช่น คุณสมหมาย
เชิงฉลาด อายุ ๕๑ ปีเล่าถึงความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อท้าวในเรื่องการค้าขายว่า “ทุกเช้า
ก่อนขายของ ถ้าขายของไม่ดีก็จะขอเจ้าพ่อให้ที่บ้านขายดี เอน้ำมนต์ที่ศาลไปพรมหน้า
ร้านก็ขายดี” (Choengchalad, personal interview, 2018, February 16)

นอกจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มาสักการะเจ้าพ่อท้าวที่ศาลเจ้าพ่อท้าวแล้วนั้น
จากการสังเกตบริเวณที่ตั้งรูปเคารพเจ้าพ่อท้าวซึ่งอยู่ในบานเลื่อนกระจก พบว่ามี
นามบัตรของร้านค้าต่าง ๆ จำนวนหนึ่งวางอยู่ในนั้น จากการสอบถามผู้ดูแลศาลเจ้าได้
ความว่า เจ้าของร้านค้าต่าง ๆ ต้องการให้เจ้าพ่อช่วยเหลือให้ร้านค้าของตัวเองค้าขายดี
จึงนำนามบัตรมาวางไว้ในบริเวณดังกล่าว

- ขอพรเกี่ยวกับสุขภาพ

ผู้ที่มาขอพรเจ้าพ่อท้าว นั้น นอกจากจะขอพรเรื่องการค้าขายแล้ว ยังขอพร
เกี่ยวกับสุขภาพด้วย ดังเช่นเรื่องราวของภรรยาของคุณณรงค์ศักดิ์ แต่กิจพัฒนา ที่เมื่อ
สิบปีก่อนมีปัญหาเรื่องปวดเข่า ไปซื้อยาจีนที่บางคล้ามากินก็หายปวดเพียงชั่วคราว
ไม่นานก็กลับมาปวดเข่าอีก จนมีอาซิมคนหนึ่งมาแนะนำให้ภรรยาของเขาไปไหว้เจ้าพ่อท้าว
ขอให้เจ้าพ่อท้าวท่านช่วยให้หายจากอาการดังกล่าว และภรรยาของเขาตั้งใจไว้ว่า
หากหายจากอาการปวดเข่าจะเข้าร่วมขบวนในงานประเพณีแห่เจ้าพ่อท้าว ปรากฏว่า
ภรรยาหายตามที่ขอ จึงไปร่วมเดินในขบวนแห่เจ้าพ่อท้าวเป็นเวลา ๕ ปี และหลังจาก

นั่นจึงได้ขอเจ้าพ่อทัพไปทำของแจกคนที่มาร่วมขบวนแก่กับพ่อค้าแม่ค้าในตลาดแทน (Taekitpatthna, personal interview, 2018, January 27)

- ขอพรให้ช่วยคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ

เจ้าพ่อทัพยังเป็นสิ่งที่พึ่งทางใจให้แก่ผู้คนเมื่อต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ ที่ไม่สามารถคลี่คลายได้ ตัวอย่างเช่น กรณีของคุณนารี ทิวาสัมฤทธิ์ อายุ ๕๖ ปี ประกอบอาชีพค้าขาย ต้องเผชิญกับปัญหาเจ้าของตึกที่ทำค้าขายอยู่ไม่ต่อสัญญาให้ ตอนนั้นลูกยังเล็ก มีคนแนะนำให้มาขอให้เจ้าพ่อทัพช่วยเหลือ จึงมาขอให้ท่านช่วยให้ได้อยู่ที่เดิมต่อ และถ้าสำเร็จจะมาไหว้ท่านทุก ๆ ปี จนทุกวันนี้ ๒๐ ปีผ่านไป ก็ยังได้ค้าขายอยู่ที่เดิม (Tiwasamrit, personal interview, 2018, January 27)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า เจ้าพ่อทัพมีบทบาทสำคัญในด้านเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่คนในชุมชนเป็นอย่างมาก ช่วยบรรเทาความทุกข์ใจ ช่วยให้เกิดความสบายใจ มีความมั่นใจ ทั้งยังช่วยให้มีกำลังใจในการดำเนินชีวิตเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ

๒. บทบาทด้านการควบคุมพฤติกรรมของผู้คนในชุมชน

จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าพ่อทัพพบเรื่องเล่าที่ที่เล่าสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อทัพที่สิงโทะษผู้ปลงหล่ดูหมิ่นท่านเมื่อเรือแล่นผ่านหน้าศาลเจ้าพ่อทัพ โดยบันดาลให้เกิดกระแสน้ำวนทำให้เรือไม่สามารถผ่านไปได้ อีกทั้งมีกระเข้ามาขวางคลองไว้ ทำให้ต้องขอมมาต่อเจ้าพ่อทัพจึงสามารถผ่านไปได้ความว่า

มีเรื่องเล่าตอนหนึ่งเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เจ้าพ่อทัพว่า มีเรือชนชาวลำหนึ่ง ได้แล่นผ่านศาลเจ้าพ่อทัพ คนเรือในขณะนั้นต่างมีอาการมินเมาด้วยฤทธิ์สุรา ทำให้พุดจาไม่สุภาพ และแสดงกริยาที่ไม่แสดงความเคารพ จับพลันนั้นเรือก็ไม่สามารรถแล่นต่อไปได้ และได้เกิดกระแสน้ำวนหมุนเอาตัวเรือกลับ แม้ นายท้ายเรือและลูกเรือจะช่วยกันบังคับเรือ แต่ทำอย่างไรก็ไม่สามารรถเดินเรือต่อไปได้ และยั้งเห็นกระเข้ามาขวางคลองไว้

ไม่ยอมให้ผ่านไป ทุกคนต่างตกใจ จึงได้ทำการขอยมาลาโทษต่อ
เจ้าพ่อทัฬห และก้มลงกราบไหว้เหมือนเช่นชาวเรือทุกคนที่ผ่าน
ศาลเจ้าพ่อทัฬห จากนั้นจึงสามารถแล่นเรือต่อไปได้ด้วยดี
จากเหตุการณ์ครั้งนั้นจึงทำให้ไม่มีใครกล้าแสดงกริยาที่ไม่เคารพ
เวลาเดินทางผ่านบริเวณศาลเจ้าพ่อทัฬหอีก

(Anonymous, 2017)

อีกทั้งจากการสัมภาษณ์ผู้รับถือนเจ้าพ่อทัฬหเชื่อกันว่า เจ้าพ่อทัฬหจะช่วยเหลือ
ผู้ที่ประพตติติ ชื่อสัตย์ เป็นคนดีอยู่ในศีลในธรรม ดังที่คุณสมทรง คุณสมบัติ อายุ ๔๙ ปี
อาชีพรับจ้าง ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ละแวกศาลเจ้าพ่อทัฬหตั้งแต่ตั้งเดิมกล่าวว่า “ส่วนใหญ่
เราต้องทำเอง ขึ้นกับการปฏิบัติด้วย ต้องรักษาคำพูด มีจิตใจเมตตา ชื่อสัตย์
ไม่หลอกลวง ถ้าใครไม่เชื่อตรงท่านก็ไม่ช่วย” (Khunnasombat, Personal Interview,
2018, February 2) ทั้งยังกล่าวอีกว่า “พูดอะไรต้องทำให้ได้ ใครสาบานและทำไม่ได้จะ
ต้องถูกลงโทษ” (Khunnasombat, Personal Interview, 2018, February 2)

การรักษาสิ่งจะเป็นสิ่งที่ผู้ที่ศรัทธาเจ้าพ่อทัฬหถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด
ดังเช่น คุณวิโรจน์ งามเอนกนันตกุล อายุ ๕๒ ปี อาชีพรับจ้าง เมื่อครั้งประสบปัญหาได้
มาขอให้เจ้าพ่อทัฬหช่วยเหลือและได้ให้สัญญาว่าหากผ่านพ้นปัญหาดังกล่าวไปได้ก็จะแผ่
เมตตา สวตมนต์ ทำบุญ ทำสังฆทานถวายตามที่ตั้งใจไว้ และเมื่อตัวเองดีแล้วก็จะช่วย
เหลือคนที่ต้อยโอกาสกว่าเพื่อรักษาคำพูดที่ให้ไว้กับเจ้าพ่อทัฬห (Ngamaneknantakun,
personal Interview, 2018, February 2) เช่นเดียวกับคุณนารี ทิวสัมฤทธิ์ ที่กล่าวว่า
“ขอแล้วต้องทำตามตามที่บอกที่สัญญากับเจ้าพ่อทัฬหไว้” (Tiwasamrit, personal interview,
2018, January 27)

เรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อทัฬหที่เล่าสืบต่อกันมาถึงเรื่องการลงโทษ
ผู้ที่ลบหลู่ดูหมิ่นเจ้าพ่อทัฬหตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนับเป็นข้อมูลสำคัญที่ทำให้ชาวบ้าน
ไม่กล้าแสดงพฤติกรรมหรือใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมต่อเจ้าพ่อทัฬห เนื่องจากเกรงว่าจะ
ได้รับการลงโทษ จึงกล่าวได้ว่าเจ้าพ่อทัฬหนั้นมีบทบาทด้านการควบคุมพฤติกรรมของ
คนในชุมชนอย่างมาก ด้วยความปรารถนาของชาวบ้านในพื้นที่ที่ต้องการให้เจ้าพ่อทัฬห
คุ้มครองดูแลตนเองและครอบครัวให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ชาวบ้านจึงพยายาม

ประพฤติกปฏิบัติตนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม ซื่อสัตย์ รักษาสิ่งจะ ส่งผลให้คนในชุมชน อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

๓. บทบาทด้านการสร้างความสมัครสมานสามัคคีให้แก่คนในชุมชน

เจ้าพ่อทัฬหเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ และในแต่ละปีจะมีการอัญเชิญเจ้าพ่อทัฬหจากศาลเจ้าพ่อทัฬหมาแห่ไปตามถนนสุขุมวิท เพื่อให้ผู้ที่ศรัทธาเจ้าพ่อทัฬหได้มีโอกาสสักการะอย่างใกล้ชิด งานประเพณีแห่เจ้าพ่อทัฬหในแต่ละปีนั้น แสดงให้เห็นถึงพลังความสมัครสมานสามัคคีของผู้คนในพื้นที่ที่ร่วมแรงร่วมใจกันจัดงานดังกล่าวให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ดังจะเห็นได้จากพลังความสามัคคีจากข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ชาวบ้านในชุมชนต่างๆ ที่มาร่วมขบวนแห่เจ้าพ่อทัฬห มีตำรวจจากสถานีตำรวจมาคอยอำนวยความสะดวก ดูแลความเรียบร้อยในงาน ทั้งได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนต่าง ๆ ในพื้นที่ตำบลสำโรงเหนือ ได้แก่ โรงเรียนมัธยมวัดด่านสำโรง โรงเรียนคลองกระทุ่มราษฎร์อุทิศ มาร่วมขบวนแห่ โรงเรียนมหาภาพระจาดทองอุปถัมภ์ ส่งนักเรียนเข้าร่วมขบวนแห่เจ้าพ่อทัฬห มีบริษัทและร้านค้านำอาหารและเครื่องดื่มมาแจกจ่ายผู้คนที่มาเข้าร่วมขบวนแห่เจ้าพ่อทัฬห

ประเพณีแห่เจ้าพ่อทัฬหนอกจากจะสร้างความสมัครสมานสามัคคีในชุมชนแล้ว ยังมีบทบาทในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวมอญ ชาวเหนือ ชาวใต้ ดังจะเห็นได้จากในขบวนแห่เจ้าพ่อทัฬห นอกจากจะมีกลุ่มชาวจีน และผู้ที่อาศัยอยู่ที่พื้นที่นับถือศรัทธาเจ้าพ่อทัฬหแล้ว ยังประกอบด้วยขบวนของกลุ่มชาวมอญ กลุ่มชาวใต้ กลุ่มชาวเหนือจากชมรมชาวเหนือสมุทรปราการ มาร่วมเดินในขบวนแห่เจ้าพ่อทัฬห

ภาพที่ ๑๔ ขบวนของชมรมชาวเหนือจังหวัดสมุทรปราการ
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

จากการสอบถามผู้ที่มาร่วมขบวนแม่เจ้าพ่อทัพนั้นทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต่างมาด้วยความสมัครใจ แม้จะต้องเดินเป็นระยะทางไกลท่ามกลางแดดร้อนเพียงใดก็ไม่ย่อท้อ เดินร่วมขบวนจนจบ อีกทั้งยังกล่าวตรงกันว่า การได้เข้าร่วมขบวนแม่เจ้าพ่อทัพหรือการได้มามีส่วนร่วมในงานประเพณีแม่เจ้าพ่อทัพนั้นถือเป็นสิริมงคลแก่ตัวเองและครอบครัว

ด้วยพลังความศรัทธาต่อเจ้าพ่อทัพ ก่อให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชนหลาย ๆ ฝ่ายช่วยเหลือกันจัดงานงานงานประเพณีแม่เจ้าพ่อทัพสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีนั้น จึงกล่าวได้ว่า เจ้าพ่อทัพมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน

ภาพที่ ๑๕ ประชาชนผู้ศรัทธาในองค์เจ้าพ่อท้าวที่มาร่วมขบวนแห่เจ้าพ่อท้าว
ขณะรอกเคลื่อนขบวน บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

๔. บทบาทด้านการให้ความเพลิดเพลินใจแก่คนในชุมชน

ประเพณีแห่เจ้าพ่อท้าว นั้น นอกจากจะเปิดโอกาสให้ผู้ศรัทธาได้ร่วมสักการะเพื่อความเป็นสิริมงคลแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญด้านการให้ความเพลิดเพลินใจแก่คนในสังคม เนื่องจากเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ที่จัดขึ้นทุกปี ในขบวนแห่เจ้าพ่อท้าวประกอบด้วยขบวนต่าง ๆ เช่น ขบวนสิงโต ขบวนมังกร ขบวนเอ็งกอ ขบวนนักเรียนจากโรงเรียนต่าง ๆ ขบวนจากชมรมต่าง ๆ ขบวนโคมไฟ ขบวนธงที่ตกแต่งริ้วขบวนอย่างสวยงาม เป็นต้น ขบวนที่กล่าวมานี้สามารถสร้างความเพลิดเพลินใจแก่ผู้คนที่ตลอดสองข้างทาง

ภาพที่ ๑๖ ขบวนสิงโตในขบวนแห่เจ้าพ่อท้าว บันทึกรูปเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

ในเวลากลางคืนยังจัดให้มีการแสดงมหรสพต่าง ๆ ได้แก่ การแสดงเชิดมังกร การแสดงเชิดสิงโต การแสดงเอ็งกอ การแสดงจิ้ง แม้วามหรสพที่จัดขึ้นจะมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงถวายเจ้าพ่อท้าวก็ตาม แต่ก็สร้างความเพลิดเพลินใจให้แก่ผู้มาร่วมชมมหรสพที่จัดแสดงในเวลากลางคืนด้วย

ภาพที่ ๑๗ การแสดงเอ็งกอ บันทึกรูปเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

ภาพที่ ๑๘ การแสดงงิ้วจากคณะเส้าปวงนี้ชุมชน บ้านทักภาพเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

บทสรุป

จากการวิเคราะห์บทบาทของเจ้าพ่อทัพและประเพณีแห่งเจ้าพ่อทัพที่มีต่อชุมชนสามารถสรุปบทบาทได้ ๔ ประการคือ ประการแรก บทบาทด้านการเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่คนในชุมชน เจ้าพ่อทัพเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่คนในชุมชนในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องค้าขาย เรื่องสุขภาพ เรื่องครอบครัว เรื่องโชคลาภ เรื่องการงาน เรื่องสุขภาพ เป็นต้น ส่งผลให้เกิดความสบายใจ มีความมั่นใจ และมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต ประการที่สอง บทบาทด้านการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน จะเห็นได้ว่า ผู้คนที่ศรัทธาเจ้าพ่อทัพต่างมีความเชื่อร่วมกันว่าเจ้าพ่อทัพจะช่วยเหลือผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงต้องประพฤติปฏิบัติดีอยู่ มีศีลธรรม ซื่อสัตย์ รักษาสิ่งที่ดีตามที่ได้อภิบาลกับเจ้าพ่อไว้ ประการที่สาม บทบาทด้านการสร้างความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน ด้วยพลังความศรัทธาที่มีต่อเจ้าพ่อทัพ เมื่อถึงวันจัดงานประเพณีแห่งเจ้าพ่อทัพ ช้าราชการ พ่อค้า ชาวบ้านในชุมชนต่างมาร่วมงานกันด้วยความเต็มใจ แสดงให้เห็นถึงพลังความสามัคคีของคนทุกกลุ่มในชุมชน และประการสุดท้าย บทบาทด้านการให้ความเพลิดเพลินแก่คนในชุมชนอันเกิดจากประเพณีแห่งเจ้าพ่อทัพ ผู้ที่มาร่วมงานหรือรอชมระหว่างสองข้างทางต่างได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินจากรีบบวนที่จัดตกแต่งอย่างสวยงาม และการชมมหรสพที่จัดแสดงถวายเจ้าพ่อทัพ ในเวลากลางคืน จากบทบาทหน้าที่ทั้งสี่ประการที่กล่าวมาข้างต้น จึงกล่าวได้ว่าเจ้าพ่อทัพมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อคนในชุมชน

Reference

- Amornwanitsak, S. (2018). *Chao pho Khaotok: Theparak thai tee klai pen chin*. [Chao pho Khaotok: the Thai Guardian Angel that Became a Chinese God]. Nonthaburi: Tonchabap.
- Anonymous. (2017). *Prawat Chao Pho Thap Samrong*. [History of Chao Pho Thap]. Retrieved from http://www.chowportap.com/about_chowportap.html.
- Anonymous. (2017). *Prapheni hae Chao Pho Thap*. [Tradition of the Chao Pho Thap Procession]. Retrieved from <http://www.poochaosamingprai.go.th/สถานที่ท่องเที่ยว/ประเพณี.html>
- Miklinhom, S. (1999). *Watthanathum phattanakarn thang prawattisat ekkalak lae phumpanya changwat Samut Prakan*. [Culture, Historical Development, Identity and Wisdom in Samut Prakan Province]. Bangkok: Fine Arts Department.
- Nathalang, S. (2014). *Khatichonwitthaya: Withi witthaya nai kan wikhro tamnan-nithan phuenban*. [Folklore Theory: Analysis Methodology of Myths and Folktales]. (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Petchbodee, B. (1999). *Tamnan Chao Pho Thap*. [Legend of Chao Pho Thap]. Unpublished manuscript.

Personal Interview

- Choengchalad, S. (2018, February 16). Personal interview.
- Key Informant, (2017, January 17). Personal Interview.
- Khunnasombat, S. (2018, February 2). Personal Interview.
- Ngamaneknantakun, V. (2018, February 2). Personal Interview.
- Taekitpatthana, Y. (2018, January 27). Personal Interview.
- Tiwasamrit, N. (2018, January 27). Personal Interview.